

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในยุคที่การท่องเที่ยวเป็นที่มาสำคัญของรายได้ของประเทศ จังหวัดตรังได้ตั้งเป้าหมายให้ จังหวัดตรัง เป็นเมืองการท่องเที่ยว ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “สวรรค์แห่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พัฒนาการเกษตรสู่สากล” และกำหนดให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมเป็นประเด็นยุทธศาสตร์อันดับสองควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน (สำนักงานจังหวัดตรัง 2549, 49) และเมื่อสำรวจข้อมูลในรายละเอียดเพิ่มเติม พบว่า จุดขายของการท่องเที่ยวของจังหวัดตรังที่ผ่านมา มี 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ทะเลตรัง อันประกอบด้วยเกาะแก่ง ถ้ำ รวมทั้งหาดต่างๆ ในส่วนของวัฒนธรรม จุดขายสำคัญได้แก่ เทศกาล งาน ประเพณี ที่เก่าแก่ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย คือ เทศกาลกินผัก และเทศกาลที่ภาคเอกชนริเริ่มจัดขึ้น ได้แก่ เทศกาลขนมเค้ก เทศกาลหมูย่าง เทศกาลเก็บหอยตะเภา และเทศกาลวิวาทันต์สมุทร เป็นต้น

ในความเป็นจริงแล้ว จังหวัดตรังยังมีทุนสติปัญญา (wisdom capital) คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) ที่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว ซึ่งหากมีการศึกษาและประมวลไว้อย่างเป็นระบบก็จะ เป็นศักยภาพที่นอกจากจะสร้างเสริมความรัก ความภาคภูมิใจในชุมชนของตนแล้ว ภูมิปัญญาดังกล่าว ยัง อาจจะใช้เป็นจุดขายใหม่ๆ (new attractions) ทางการท่องเที่ยวในจังหวัดได้อีกทางหนึ่งด้วย

บ้านนาป้อ ต.ควนปริง มีภูมิปัญญาในการตีมีดพร้ามาช้านานแล้ว แต่ผลิตภัณฑ์บ้านนาป้อดูจะไม่ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางเท่าผลิตภัณฑ์หมู่บ้านอรัญญิก ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผลิตภัณฑ์หมู่บ้านอรัญญิกมีข้อมูลความเป็นมา (story) ที่สามารถนำไปเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะมีผล ต่อการตลาด และที่สุดคือ มีผลต่อรายได้ของผู้ประกอบการนั่นเอง ขณะที่มีดพร้านาป้อ แม้จะมีการสืบทอดมา ยาวนานควบคู่กับการเกิดของหมู่บ้าน และเชื่อกันว่าเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างถนนข้าม เทือกเขาบรรทัดเชื่อมจังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรังในสมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ และยังคงทอดเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมของชุมชนมาจนทุกวันนี้ องค์ความรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับมีดพร้านาป้อ คือ “ทุนสติปัญญา” ของ ชุมชน ซึ่งควรเป็น “ศักยภาพ” ที่ผู้เกี่ยวข้องจะได้ช่วยกันคิดอ่านให้เกิดประโยชน์กับชุมชนมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับ วัวชนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัวชน ซึ่งมีอยู่ในตำบลควนปริง รายละเอียดอยู่รอบรั้ว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เขตการศึกษาตรัง ในทุกวันคณาจารย์ บุคลากร นักศึกษาของมหาวิทยาลัยทุกคน ต้องได้รู้ได้เห็นวัวชน แต่เรื่องราวของวัวชนในตำบลควนปริงยังไม่ได้มีการศึกษารวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ การศึกษาของอาคม เดชทองคำ เรื่องหัวเชือกวัวชน ได้ยืนยันชัดเจนว่า การเลี้ยงวัวชนเป็นวัฒนธรรม เป็นภูมิ ปัญญาของชาวดำ และมีส่วนสร้างเครือข่ายธุรกิจสืบเนื่องมากมายในท้องถิ่น (2542, บทคัดย่อ) วัวชนและองค์ ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงวัวชนจึงจัดเป็น “ทุนสติปัญญา” ที่มีอยู่ในตำบลควนปริง และน่าสนใจว่า จะมี

แนวทางในการร่วมมือกันนำ "ศักยภาพ" ที่ชุมชนควรมีอยู่มีอยู่นี้สร้างคุณค่าเพิ่มขึ้นได้หรือไม่ อย่างไร ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การศึกษาเรื่องมรดกพำนาบ่อและวัฒนธรรมปริงจึงเป็นการพยายามนำเสนอแนวคิดในการใช้ "ทุน" ที่ชุมชนมีอยู่เพื่อเพิ่มช่องทางให้ชุมชนได้รับประโยชน์มากขึ้น และเพิ่มช่องทางการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ นำความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในตำบลควนปริง นับตั้งแต่คุณลักษณะ กระบวนการฟูมฟัก และการฝึกฝน พิธีกรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ไปสร้างเป็น "จุดขาย" หรือจุดสนใจใหม่ ของการท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง ขณะเดียวกัน ประวัติความเป็นมาของการที่มีพำนาบ่อ กระบวนการผลิต คุณภาพที่ดีเด่นของผลิตภัณฑ์ ลักษณะของชุมชนคนตีมีด พิธีกรรมและความเชื่อของคนตีมีด อาจจะนำไปสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) ให้กับผลิตภัณฑ์เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีใบบอก/ใบรับรองที่มา และคุณภาพกำกับไปกับผลิตภัณฑ์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการตีมีด เช่น การเยี่ยมชมชุมชนคนตีมีด กระบวนการตีมีดก็อาจเป็น "อีกหนึ่งจุดขาย" สำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจจะเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นไปพร้อมกับความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว หรือสำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชนผู้สนใจในจังหวัดตรังเอง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการตีมีด ชุมชนคนตีมีดอาจจะเป็น "แหล่งเรียนรู้" ภูมิปัญญาชุมชน ที่มีส่วนส่งเสริมกระบวนการทัศน์ใหม่ในการมองชุมชนในเชิงบวก เล็งเห็น "ศักยภาพ" แทน "ปัญหา" เกิดความภาคภูมิใจในชุมชน (community dignity) เมื่อได้มีโอกาสมาเยี่ยมชม เพิ่มทางเลือกในกิจกรรมทัศนศึกษา ซึ่งก็คือ การท่องเที่ยวในลักษณะหนึ่งนั่นเอง

โดยเหตุที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เขตการศึกษาตรังตั้งอยู่ที่ ตำบลควนปริง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง และเปิดสอนหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยว การศึกษาสืบค้นศักยภาพ คือ ทุนทางสติปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนควนปริง จึงควรต้องเป็นทิศทางที่มหาวิทยาลัยพึงส่งเสริมดังแนวคิดที่ ดร.เสรี พงศ์พิศ ได้เคยเสนอแนะแก่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งไว้ว่า "มหาวิทยาลัยจะต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน แนวคิด ประสบการณ์ ปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของพวกเขา.... และเรา (มหาวิทยาลัย) มีศักยภาพที่จะสนับสนุนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง..... เราจะใช้ศักยภาพของบุคคลและความรู้ ประสบการณ์ที่มีอยู่เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างไร" (2549, 13)

คณะผู้วิจัยมุ่งหวังว่าการศึกษาเรื่อง "มรดกพำนาบ่อและวัฒนธรรมปริงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตรัง" จะเป็นโครงการนำร่องการร่วมมือเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบุคลากรของมหาวิทยาลัยและชุมชน โดยมุ่งเพื่อศึกษาเรื่องมรดกพำนาบ่อและวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่ตำบลควนปริง ในฐานะที่เป็นศักยภาพที่มีอยู่แล้วในชุมชน และเสนอแนวทางที่มหาวิทยาลัยจะนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ไปร่วมเพิ่มมูลค่าให้กับศักยภาพ ซึ่งเป็น "ทุน" ที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ซึ่งจะสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ประเทศตั้งระบุนิวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่เน้นย้ำให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และให้ความสำคัญกับการนำทุนทางสังคม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และทุนทางเศรษฐกิจมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างฐานข้อมูลชุมชนเกี่ยวกับมีดพร้านาบ้อและวัวชน ตำบลควนปริง
2. เพื่อเพิ่มช่องทางและโอกาสให้กับชุมชนในการปรับใช้ทุนที่มีอยู่ให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

สิ่งที่คาดหวัง

1. กิจกรรมที่เป็นจุดสนใจในการท่องเที่ยวของจังหวัดตรังจะมีเพิ่มขึ้น
2. เกิดการท่องเที่ยวเชิงความรู้และวัฒนธรรมในจังหวัดและกิจกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยเพิ่มโอกาสในการกระจายผลิตภัณฑ์ชุมชน
3. ชุมชนจะเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการทางการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย

การดำเนินงาน

1. วิธีการวิจัย

- 1.1 ศึกษาเอกสาร
- 1.2 การสัมภาษณ์
- 1.3 การสนทนากลุ่ม
- 1.4 การสังเกต
- 1.5 การสำรวจ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- 2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview)
- 2.2 เครื่องวัดพิกัดภูมิศาสตร์ (GPS)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้นำมาจัดระบบ แยกประเภทตามวัตถุประสงค์แล้วประมวลข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ นำไปอภิปรายผลในภาพรวม

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านประชากร

กรณีมีดพร้านาบ้อ ประชากรได้แก่

- (1) สมาชิกกลุ่มดีเหล็กบ้านนาบ้อ
- (2) เกษตรกรใน 3 อำเภอที่มีพื้นที่ทำการเกษตรสูงสุด 3 อันดับแรกของจังหวัด ได้แก่ อำเภอปะเหลียน อำเภอห้วยยอด อำเภอวังวิเศษ อำเภอละ 50 คน
- (3) เกษตรกรตำบลควนปริง จำนวน 50 คน

ประชากร (2) และ (3) ใช้วิธีการสุ่มโดยบังเอิญ กระจายตามพื้นที่เป้าหมาย

กรณีวิวชนควนปรัง ประชากร ได้แก่

- (1) เจ้าของวิวชนในตำบลควนปรัง จำนวน 20 คน
- (2) ผู้มีอาชีพเกี่ยวเนื่องกับวิวชนในตำบลควนปรัง จำนวน 30 คน
- (3) ผู้มีความรู้เกี่ยวกับวิวชนในจังหวัดตรัง จำนวน 10 คน

การสุ่ม (1) (3) เป็นการสุ่มแบบเจาะจง เฉพาะคนที่เป็นที่ยอมรับในแวดวงของวิวชนในตำบล

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) มีดีพำนาบ้อและวิวชนเป็นทุนคือศักยภาพของชุมชนควนปรังอย่างไร และจะสามารถเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างไร
- 2) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เขตการศึกษาตรังจะมีบทบาทเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างไร

5. สถานที่ทำการวิจัย : พื้นที่จังหวัดตรัง

6. ระยะเวลาดำเนินงาน 1 ปี : 1 กันยายน 2550 – 31 สิงหาคม 2551

7. การรายงานผลการวิจัย

นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์